

An Evaluation on the Methods of Expressions of the Adjectives Formed From the Verbs in Arabic Grammar

Coşkun ZEKI*

Abstract

In Arabic grammar there are a group of words that differ in terms of their properties and shapes from the adjectives formed from the verbs which are similar to the verbal adjectives in Turkish. Those types of adjectives are called in Arab grammar present tense verbal adjectives (participle I) and past tense verbal adjectives (participle II). Grammatical categories of verbal adjectives are widely used both in classical and modern Arabic grammar. Problems of using of those types of verbal adjectives in Arabic, as well as the methods of their expressions are analyzed in the article.

The research reveals that the use of the verbal adjectives and nominal adjectives in Arabic grammar is very common. Participle I and participle II in Arabic grammar are called verbal adjectives (ism-i mefûl) in Turkish, those words are used as adjectives and define the words they represent. Since the verbal adjectives in Arabic grammar have verb features, they are followed by verbs. It is especially very common in modern Arabic language that the action of the verbal adjectives are more closely related to the present tense and play the role of the verb in present tense in the sentence. In Arabic grammar, the present tense (fâil) and the past tense (mefûl) are used to denote verbal adjectives. In Arabic grammar the verb in the present tense is called "ismi fail" and in the past tense – "ism-i-mefûl".

In general, since the adjectives verbs, which are the subject of our article, have both adjective and verb features, we tried to touch them both directions in our article. The Arabic language is divided into three main parts and consists of the verb, noun and letters, at the same time, the examining adjectives in this language within the noun group and in this respect, it should not be forgotten that adjective verbs change in terms of genus, number, will, certainty or uncertainty like any name. Likewise, this group of words can bet on themselves like a noun, they can take the exclamation marks and the letter-i cer in front of them. In the paper, the time characteristics of adjective verbs, their positive and negative aspects, their active and passive formations, reporting the grammatical varieties of the verb and the ability to gather words around and manage them in the sentence and has shown their reflections in Arabic language. The properties of adjective verbs that belong to the adjective are also trying to be taken into account. In particular, both adjectives and adjective verbs declare the sign and quality of an item and their affiliation with the noun, sometimes it becomes exactly the noun and and sometimes have an object in sentences also is seen in the Arabic language.

The adjectives in Arabic constitute an interest with the nouns that follow it such kind of properties are known to report as a compound adjective. Sometimes, ink adjectives can be made by name + noun within the scope of relativity.

---

* Assist. Professor, University of Kafkas Faculty of Theology, Department of Basic Islamic Sciences, Branch of Arabic Language and Rhetoric, Kars, Turkey.

Dr. Öğr. Üyesi, Kars Kafkas Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Temel İslam Bilimleri Bölümü, Arap Dili ve Belagati Anabilim Dalı, Kars, Türkiye.

coshgunzeki7@gmail.com

ORCID 0000-0003-4879-7875

Type / Türü: Research Article / Araştırma Makalesi

Received / Geliş Tarihi: 20 May / Mayıs 2020

Accepted / Kabul Tarihi: 27 June / Haziran 2020

Published / Yayın Tarihi: 08 July / Temmuz 2020

Volume / Cilt: 7; Issue / Sayı: 14; Pages / Sayfa: 247-261.

Suggested ISNAD Citation: Coşkun Zeki, "Arap Gramerinde Sıfat Fiillerin İfade Yöntemleri Üzerine", Kafkas Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 7/14 (Temmuz-July 2020), 247-261. www.dergipark.org.tr

In this paper, as a result of combining adjective verbs with noun to creating compound adjective and it mention the common use of these adjectives in Arabic language. The differences that distinguish adjective verbs in Arabic language from arbitrary, omen, color and other adjective types are emphasized and their main methods of expression are discussed one by one. In the article, are not discussed only the adjective verbs made from simple verbs, but also was examined the adjective-verbs which made from corrective verbs, at the same time, examples are presented in the form of a table and attention is paid to the functions they undertake in the sentence. While giving examples, attention was paid to include nouns and phrases made from each of the verbs divided by the type of root letters in Arabic. Withal, it is assumed that some adjective models that report exaggeration in the Arabic language will act as adjective verbs, and even sometimes the adjective verbs acting as a conjunction in Arabic language and has been generalized in the light of our own perspective and knowledge.

At the same time, the most common features of the verbal adjectives in Arabic language were investigated in the article.

Keywords: Arabic, Adjective Verb, Verb, Past Tense, Present Tense.

Arap Gramerinde Sıfat Fiillerin İfade Yöntemleri Üzerine Bir Değerlendirme

Coşkun ZEKİ

Öz

Arapçada fiilden yapılan sıfatlar içinde özellik ve şekil açısından farklılık gösteren bir takım kelimeler vardır ki, bunlar Türkçedeki sıfat fiillere benzemektedir. Arap gramerinde bu çeşit sıfatlar ism-i fâil ve ism-i mefûl adını almaktadır. Eylemi sıfat şeklinde bildiren bu gramer sınıflandırmaları gerek klasik, gerekse modern Arapçada geniş bir şekilde kullanılmaktadır. Bu makalede bu çeşit sıfat fiillerin Arapçada en fazla hangi durumlarda yer aldığı ve ifade yöntemleri ele alınmıştır. Araştırmada Arapçada ism-i fâillerin ve ism-i mefûllerin, sıfat gibi kullanılmasının çok yaygın olduğu ortaya çıkmaktadır. Türkçede sıfat fiiller olarak adlandırılan bu türden kelimeler, Arapçada sıfat gibi istifade edilerek nitelendirdiği kelimeler ile malum kurallar dâhilinde bir uyum içinde bulunmaktadır.

Arapçada sıfat fiiller, fiil özelliği taşıdığı için kendisinden sonra nesne alması da geniş yaygınlık kazanmıştır. Bu yönü ile diğer sıfatlardan farklılık göstermektedir. Özellikle modern Arapçada çok yaygın olan bu metotta ism-i fâiller, eylemi şimdiki zamana, daha net olarak konuşma anına bağlar ve cümlede müzârî fiil rolünü üstlenir. Arap gramerinde ism-i fâil ve ism-i mefûl istilahları bu sıfat fiileri işaret etmek için kullanılmıştır.

Genel olarak baktığımızda makalemizin konusunu oluşturan sıfat fiiller hem sıfat hem de fiil özelliğini beraber taşıdığı için makalemizde her iki yöne dokunulmağa çalışılmıştır. Bu yerde Arap dilinde kelimenin üç esas kısma ayrılması fiil, isim ve harften meydana gelmesi, bu dilde sıfatların da isim grubu içinde incelenmesi, bu bakımdan sıfat fiillerin de her hangi bir isim gibi cins, sayı, irab, belirlilik ve ya belirsizlik yönünden değişmesi unutulmamalıdır. Aynı şekilde bu grup kelimeler bir isim gibi kendilerinden bahis ettire bilir, önlerine nida harfi ve harf-i cer alabilirler. Makalede sıfat fiillerin fiile ait özellikleri olan zaman bildirmesi, olumlu ve ya olumsuz olması, etken ve edilgen oluşu, fiilin gramer anlam çeşitlerini bildirmesi, cümlede etrafına söz toplama ve onları idare edebilmesi gibi özellikleri ve bunların Arap dilinde yansımaları gösterilmiştir. Sıfat fiillerin sıfata ait olan özellikleri de dikkatte tutulmaya çalışılmıştır. Özellikle hem sıfatların, hem de sıfat fiillerin bir eşyanın alametini, niteliğini bildirmesi, onların isimle bağlı olması, bazen tam bir şekilde isimleşmesi, bazı durumlarda ise cümlelerde bir ism-i haber olması Arap dilinde de görülmektedir. Arapçada sıfatların kendisinden sonra gelen isimlerle izafet teşkil etmesi ve bu tür izafetlerin mürekkep sıfat bildirmesi bilinmektedir. Bazen mürekkep sıfatlar izafet dâhilinde isim + isim yolu ile de yapılabilir. Bu makalede ise sıfat fiillerin isimle birleşmesi sonucunda mürekkep sıfat oluşturmasına ve bu sıfatların Arapçada yaygın bir şekilde kullanılmasına değinilmiştir. Sıfat fiilleri Arap dilinde keyfiyet, alamet, renk ve başka sıfat çeşitlerinden ayıran farklılıklar üzerinde durulmuş, onların başlıca ifade yöntemleri tek-tek ele alınmıştır. Makalede

sadece sade fiillerden yapılan sıfat fiiller değil, aynı zamanda düzeltme fiillerden yapılan sıfat-fiiller de konu edinilmiş, tablo halinde örnekler sunulmuş, onların cümle içinde üstendikleri fonksiyonlara dikkat çekilmiştir. Örnekler verilirken Arapçada kök harflerinin cinsine göre bölünen fiillerin her birisinden yapılan ism-i fâiller ve mefûllere yer verilmesine özen gösterilmiştir. Aynı zamanda Arap dilinde mübalağa bildiren bir takım sıfat modellerinin de sıfat fiiller gibi amel etmesi tahlil edilmiş ve sıfat fiillerin bazen Arapçada hatta bir bağlacın oynadığı rol gibi görev ala bilmesi klasik ve modern kaynaklar ışığında incelenmiştir. Konu çok geniş olduğu için başlık sıfat fiillerin ifade yöntemleri üzerinde bir değerlendirme olarak ele alınmış, kendi bakış açımız ve bilgilerimiz genelleştirilmiştir.

Bu çalışmada zikredilenlerin yanı sıra sıfat fiillerin Arapçada diğer yaygın özellikleri de incelenmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Arapça, Sıfat Fiil, Fiil, Geçmiş Zaman, Şimdiki Zaman.

GİRİŞ

Arapçada sıfatlar, morfolojik özellikleri bakımından nisbî sıfatlar, renk ve kusur bildiren sıfatlar ve diğer özellikleri bildiren sıfatlar olmak üzere üç şekilde karşımıza çıkmaktadır. Nisbî sıfatlar ve renk-kusur bildiren sıfatlar Arapçada belirli bir biçimde oldukları hâlde, diğer özellikleri içine alan sıfatların birçok biçimi vardır. Arapçada sıfat-ı müşebbehe olarak adlandırılan bu sıfatları, semâî (işitme yolu ile) şekilde hafızada tutmak ve tecrübe ile öğrenmek gerekmektedir. İlk iki kısım sıfatların ise kurala bağlı olarak ezberlenmesi ve öğrenilmesi mümkündür ki, dilciler bu yöntemi kıyâsî yani kurala bağlı metot olarak adlandırmışlardır. Kurala bağlı olmayıp işitme ve tecrübe yolu ile öğrenilen kurallar ise semâî olarak kabul edilmiştir.¹

Arapçada fiilden yapılan bir grup sıfat vardır. Bu sıfatlar kıyâsî kurallara dayanan sabit biçimlerde olur ki, bu da onların öğrenilmesini kolaylaştırır. Türkçe gramerinde sıfat fiiller olarak adlandırılan bu sıfatlar, hâl ve eylemi sıfat şeklinde bildirmektedir. Bu tür sıfatlarda niteleme, yukarıda gruplaştırılan sıfat biçimlerinden farklı olarak geçici karaktere sahip olup sabit değerlerdir. Onlar hem fiil, hem de sıfat özelliklerini beraber taşıdıkları için sıfat fiil adını alırlar. ² Arap gramerinde İsm-i fâil ve ism-i mefûl ıstılahları, bu sıfat fiiller işaret edilmek için kullanılmıştır ki, bunlardan birincisi işi icra edene, ikincisi ise üzerinde iş icra olunana işaret eder³. Bu modeller içinde fiillerden türeyen, türediği fiilin ifade ettiği eylemi gerçekleştiren ve fiilin ifade ettiği mânâ ile geçici bir süre nitelenen ve vasıflanan etken şahsa delalet eden kelimeler ism-i fâiller adı altında öğrenilmektedir.⁴

Arap Dilinde Aksâm-ı Seb'a olarak adlandırılan kök harfinin cinsine göre bölünen fiillerin ism-i fâillerinde bir takım ibdâl (değişme) kuralları olsa da tüm çeşitlerde ism-i fâiller sülâsi (üç harften oluşan) mücerret mâlûm fiilden fâil, ism-i mefûller ise mefûl kalıbı vasıtası ile yapılmakta ve sarf kitaplarında tablo hâlinde verilmektedir.⁵ İsm-i fâiller eylemi yapan türemiş bir isim, ismi mefûller ise o eylemden etkilenen ismi gösteren türemiş bir isimdir.⁶

Bu bilgilerden hareketle birkaç örneği şu şekilde sıralayabiliriz:

¹ *Mecmûatu'n-Nahv (Avâmil, İzhar, Kafîye)* Der. Mektebetu-Yasin, İstanbul 2014, 40.

² Ülker Talat *Türk Dili*, Birlik Matbaa, Ankara 2007, 326-328, Gulusoy İlkin, *Neriman Nerimanov Türk - Azerbaycan Dilinin muhtasar Sarf-Nahvi*, Ankara: Sonçağ Yayınları, 2019, 44-45.

³ Alesger Memmedov, *Arap Dili*, Bakü: Zerdabi Matbaası, 2014, 250.

⁴ Y. Fatih Akbaş, *Arapça Dil Bilgisi-Sarf-Nahiv*, Karas: Eser Basım Yayın Evi, 2017, 298.

⁵ Hacı Ahmet Didin, *Tam İzahlı Fasih Arapça Sarf-Nahiv*, Haz. Emin Lafızcı, Abdullah Gündoğmuş, Ankara: Ofset Fotomat, 2008, 223, 225, 233.

⁶ Ali el-Cerim, Mustafa Emin, *en-Nehvu'l-Vadîh*, Mektebet-Tevfikiye, Kâhire 2015, II: 508-520.

رَوَى Rivayet etti,	رَوَى rivayet eden, râvi
وَصَلَ ulaştı	وَأَصَلَ ulaşan
سَأَلَ sordu	سَأَلَ sorulmuş, sorumlu
Fetehe فَتَحَ açdı	Fâtihun - فَاتِحَ açan, fâtiḥ
Celese جَلَسَ oturdu	Câlisun جَالِسٍ oturan
Rame رَمَى attı	Râmin-رَامَ atan
Ketebe كَتَبَ yazdı	Mektûp-مَكْتُوبٍ / yazılan/yazılmış
Nasara نَصَرَ yardım etti	Mansûr-مَنْصُورٍ / yardım edilen / yardım edilmiş
Medde مَدَّ Uzattı	Memdûd-مَمْدُودٍ / yayılmış /uzatılmış

Yukarıda görüldüğü üzere bazı fiillerin fâil kalıbına aktarılmasıyla elde edilen ism-i fâiller Türkçeye tercüme edildiklerinde onlara fiilin soruları ile beraber aynı zamanda sıfatın sorusu da sorulabilir. Meselâ: "Ne yapan adam?" sorusunun cevabında "Oturan adam" diyebildiğimiz gibi, aynı zamanda ona "Hangi?" sorusu da sorulabilir ve bu şekilde nitelendirilebilir. Şöyle ki "Hangi adam?" sorusu "Oturan adam" şeklinde cevaplanıp nitelenebilir. Ancak elbette ism-i fâilleri diğer sıfatlardan ayıran en önemli özellik onların taşıdığı niteliğin geçici olmasıdır. Mesela, oturan adam kalkabilir. Yazan adam durabilir. Açan adam bu eylemi belirli bir süre zarfında tamamlayabilir vs. Arapçada sıfat müşebbehe adını alan ve niteliği kalıcı şekilde devam eden güzel, çirkin, zor, kolay, iyi, kötü, yeşil, sarı gibi sıfatlardan farklı olarak ism-i fâillerdeki özellik hüdis şeklinde yani geçici şekilde görülür ki, bu da onları ayıran en önemli yönlerdendir.⁷ Ancak bir takım gramerciler mürekkep sıfatlarda taraf olan ism-i fâillerin izafet dâhilinde kalıcı bir vasıf bildirdiğini de ifade etmiştir.⁸

1. Arap Gramerinde Sıfat-Fiillerin İfade Yöntemleri

Arapçada sıfat fiiller çok yönlü kullanım şekline mâliktir. Onlardan biri sıfat-fiillerin izafet dâhilinde muzâf ve muzâfu'n-ileyh şeklinde birleşmek suretiyle mürekkep sıfat bildirmesidir. Böyle durumlarda çoğu zaman ism-i fâillerden sıfat yönü itibari ile istifade edilmektedir. Bu hususu birkaç örnekle açıklayalım:

⁷ Şeyh Mustafa el-Ğalâyînî, *Camiu-Durus'ul-Arabîyye*, Daru'l-Hadis, Kahire trs., 141.

⁸ Ahmet b. Kâsım Şihâbettin el-Ezherî, *Riseletu fi İsm-i Fâil*, tah. Muhammed Hasan Avvad, Dâru'l-Furkan, Umman 1983, I: 72.

Temiz kalpli	طاهر القلب
Evden uzak	شاحط الدار
İşbilen	عارف الأمر
Nankör	ناكر الجميل

Cümleler içinde kullanımına bakarsak, mürekkep sıfat olarak, nitelediği kelime ile bir uyum içinde olduğunu da görmekteyiz:

Ahmet temiz kalpli bir çocuktur.	أحمد ولد طاهر القلب
Fatıma iş bilen bir kızdır.	فاطمة بنت عارفة الأمر .
İnsan hayatta nankör olmamalıdır.	يجب على الانسان الا يكون ناكل الجميل في الحياة

Bu tür mürekkep sıfatlarda ism-i mefûller yani geçmiş zaman sıfat fiiller de taraf gibi kullanılabilir.

Başı kesik	مقطوع الرأس
Kanadı kırık	مكسور الجناح
Eli koynunda	مكتوف الأيدي

Kapının önünde elleri koynunda bir kız gördüm.	رأيت بنتا مكتوفة الأيدي أمام الباب
Kanadı kırık kuş acı çekiyordu.	كان الطير المكسور الجناح يتألم

Görüldüğü üzere ism-i fâiller ve mefûller bu terkiplerde mürekkep sıfatın ayrılmaz bir parçası gibi iştirak eder.

Zaman anlayışı ayırt edici özelliklerin başında gelmektedir. Görüldüğü gibi, sıfat-ı müşebbehelerde zaman anlayışı yoktur. Çünkü özellik ve nitelemenin kalıcı bir şekilde devamlı olması onu zamana tâbi olmaktan kurtarmıştır.⁹ Ancak sıfat fiiller olan ism-i fâillerde ve mefûllerde ise hâl ve eylem sıfat şeklinde belirtildiği için tabii ki, onların zamana

⁹ el-Ğalâyînî, *a.g.e.*, 141.

bağlı olması şarttır. Eylemin gerçekleştiği yerde zaman vardır. Bu bakımdan sıfat fiiller cümlede sıfat şeklinde kullanılmasının yanı sıra tam fiil olarak da görev alabilirler. Bazı dilciler bunu bir takım şartlara bağlamıştır.¹⁰ Onların belirli ve ya belirsiz kullanılmalarının mümkün olduğuna, eğer belirsiz kullanılırsa soru, şimdiki-gelecek zaman, olumsuzluk, müpteda ve mevsufla bağlı olması gerektiğine değinmişler. İsm-i fâiller Arapçada fiil olarak kullanıldıklarında ismi haber bildirir, eylemi ve durumun zamanını konuşma anına bağlar. Aynı düşünceleri ism-i mefûller için de söylemek mümkündür. Ancak ism-i mefûllerin meçhûl müteaddi (edilgen,geçişli) fiillerden yapıldığı dikkatten kaçmamalıdır. Arapça sıfat-fiillerin tam bir fiil olarak görev almasını aşağıdaki örneklerde de görmek mümkündür:

İyiliğin için teşekkür ederim	أنا الشاكر نعمتك
O, ödevini yazıyor/yazmaktadır	هو كاتب واجبه
Ahmed sabah sekizde otobüsle okula gidiyor/gitmektedir	أحمد ذاهب الى المدرسة بالحافلة صباحا
Mektup yazılmıştır.	الرسالة مكتوبة
Halit işinde azimlidir.	خالد معتزم على عمله
Arkadaşım Abdurrahman Kahire'ye yolculuk yapıyor.	صديقي عبد الرحمن مسافر الى القاهرة
O, cuma günümü ayrılmış?	أ مُنطلق يوم الجمعة؟
Ben Ahmed'i kırmızı arabanın önünde görüyorum	أنا شاهد أحمد أمام السيارة الحمراء
O, bu konuyu öğrenmekle meşguldür	هو مشغول بدراسة هذه المسألة

Örneklere dikkat edilirse ism-i fâil ve ism-i mefûllerin kolaylıkla muzârî -şimdiki zaman fiillerine dönüştürülmesinin mümkün olduğunu görmekteyiz. Aradaki fark ism-i fâillerin mâlûm, ism-i-mefûllerin ise meçhûl fiillere dönüştürülmesidir. Çünkü, zikrettiğimiz gibi ism-i fâiller mâlûm, ism-i mefûller ise meçhul fiillerden yapılarak Türkçe gramerinde şimdiki zaman ve geçmiş zaman sıfat fiillerine uygun gelmektedir. Ayrıca sıfat-fiillerin kendilerinden sonra direk ve ya harfi- cer yardımı ile nesne aldıkları da onun bir fiil gibi amel etmesinin önemli bir işaretidir. Yukarıdaki örnekleri anlama bağlı kalarak şimdiki zaman fiilleri ile de verirsek aşağıdaki tablo ortaya çıkacaktır:

¹⁰ Ali el-Cerim, Mustafa Emin, *a.g.e.*, II: 510.

O, ödevini yazıyor.	هو يكتب واجبه
Ahmet sabah sekizde otobüsle okula gidiyor.	أحمد يذهب الى المدرسة في الساعة الثامنة
Mektup yazılıyor.	الرسالة تُكتب
Halit işinde azim gösteriyor	خالد يعتزم على عمله
O cuma günümü ayrıldı	انطلق يوم الجمعة
Ahmedi kırmızı arabanın önünde görüyorum	أشدد أحمد أمام السيارة الحمراء
O, bu konuyu öğrenmekle meşguldür.	هو يشتغل بدراسة هذه المسألة

Sıfat fiiller, bazı zarflarla beraber eylemi veya durumu gelecek zamana da bağlayarak zamanı netleştirebilir.

Ben yarın İzmir'e gidiyorum	انا ذاهب الى ازمير صباحا
Bir gün sonra dinlenmek için köye gideceğim	انا مُسافر الى القرية للاستراحة بعد يوم
Gelecek yıl onlar Mısır'a gidiyor (gidecek)	هم ذاهبون الى مصر في السنة المقبلة

Meşhur dilci âlim Sîbeveyhi de (öl.796) ism-i fâillerin şimdiki zaman filleri gibi amel etmesine dikkat çeker ve böylece ism-i fâillerin nekre-belirsiz olması gerektiğine vurgu yapar¹¹

Sîbeveyhi eserinde bir şiirden aşağıdaki örneği sunar:¹²

اني بجنبك واصل حبلی

و بريش نبلک رائش نبلی

Sen bana, ben sana bağlıyım,

Sanki senin mızrağının tüyü benimdir.

¹¹ es-Sîbeveyhi Amr bin Osman b. Kanbar, *El- Kitap*, Mektebetü'l-Hancı, tah. Abdus-Selam Muhammed Hârun, Kâhire 1988, I: 164.

¹² es-Sîbeveyhi, *a.g.e.*, 164.

Elbette yer verilen mısralarda mecaz vardır. Şair yakınlığı ve sevgisini bu şekilde ifade etmeye çalışmıştır.

Bu beyitte vâsilun ve râişun ism-i fâilleri-sıfat filleri kullanılmıştır ki, bunları kolaylıkla aynı kökten gelen muzârî fiillere يَصِلُ, يَرِيشُ dönüştürebiliriz.

Meşhur Arap şairi Züheyr (öl.609) ise bir beytinde şöyle demiştir:

بدا لي أنى لست مدركا ما مضى
و لا سابقا شيئا اذا كان جانبا

Görünüyor ki, ben geçmişte olup geçene hâkim olamam,

Aynı şekilde gerçekleşen bir şeyi geri döndüremem.

Burada müdrîk kelimesi ism-i fâil olup hâkim olmak anlamında kullanılmıştır. Ancak kelimenin sonundaki tenvin hazf (düşürmek, kaldırmak) edilmiştir ki, özellikle şiirlerdeki nekre olan sözlerde bazen tenvinlerin hazf edilmesi kabul edilir.¹³ İkinci mısradan ise câi'un ism-i fâili kullanılmıştır. Satırlarda geçen bu ism-i fâillerin yerine şimdiki zaman fiilleri getirilse de anlamı etkilemez. Bu, sıfat fiillerin Arapçada şimdiki zaman fiillerinin yerine kullanılabilme özelliğinden ileri gelmektedir. Bu bakımdan sıfat fiilleri zamir ve ism-i mevsûllerin yardımı ile de açıklamak¹⁴, onun kökünde hangi fiilin yattığını göstermek de mümkündür:

Öldüren kişi katildir	القاتل هو الذي يَقْتُلُ
Vuran kişi vurandır	الضارب هو الذي يَضْرِبُ
Öğreten kimse öğretmendir	المدرس هو الذي يُدْرِسُ
Öldürülen maktuldür	المقتول هو الذي يُقْتَلُ
Yazılan mektuptur.	المكتوب هو الذي يُكْتَبُ

İbn Serrâc (öl 929) sıfat fiillerin cümlede muzârî fiilin yerini tuttuğuna dair şu örnekleri de verir:¹⁵

Babası Zeydi dövence uğradım	مررت برجل ضارب أبوه زيدا
Babası Zeydi dövence uğradım	مررت برجل يضرب أبوه زيدا

Arap dilinde ism-i fâillerin mübalağa şekilleri de ism-i fâiller gibi fiil özelliğini üstene bilir. Bu zaman ism-i mübalağa ism-i fâilin amel ederken tabi olduğu kurallara tabi olacak

¹³ es-Sîbeveyhi, *a.g.e.*, 165.

¹⁴ İbn Serrâc Ebû Bekr Muhammed bin Serî b. Sehl el-Bağdâdî, *El Usûlu fin-Nehv*, tah. Abdul Hüseyin el-Fethi, Beyrut, Risale, trz., I: 122.

¹⁵ İbn Serrâc, *a.g.e.*, 123.

ve ¹⁶ daha çok فَعَال , مَفْعَال , فَعِيل , فَعُول , فَعَلَ kalıplarında olduğunda amel edecektir. Arap edebiyatçısı Şevki Dayf (öl 2005) hatırlatılan ismi- mübalağa kalıplarının fâil gibi amel ederek mefûlün-bih aldığını kendi eserinde hatırlatmıştır¹⁷:

Nimet verenin iyiliğine çok şükür eden hoşuma gidiyor.

يَعجِبُنِي الشُّكُورُ فَضْلَ الْمَنَعِمِ

Şüphesiz ki, korkak düşmanla karşılaşmaktan çok korkar.

أَنَّ الْجَبَانَ لَهَيَابَ لِقَاءِ الْعَدُوِّ

Meşhur dilci âlim ibn-Serrâc ayrıca geçmiş zaman sıfat fiilleri olan ism-i mefûllerin de fiil görevini üstlendiğine dikkat çeker¹⁸:

Zeyd'in kardeşi kırbaçla dövülmüştür (dövüldü)

أَخُو زَيْدٍ مَضْرُوبٌ بِالسُّوْطِ

أَخُو زَيْدٍ ضُرِبَ بِالسُّوْطِ

İbn Hişâm da (öl.1360) meşhur şerhinde geçmiş zaman sıfat fiilleri olan ism-i mefûllerin bu özelliğine dikkat çekerek şu örneği zikreder:¹⁹

Kulu dövülmüş kişi geldi:

جَاءَ الْمَضْرُوبُ عَبْدُهُ

Sonra da cümlede geçen ism-i mefûlün yerine bedel olarak meçhûl fiili sunar:

جَاءَ الَّذِي ضُرِبَ عَبْدُهُ

Bu şekilde ismi-mefûlleri meçhul fiillere, meçhul fiilleri ise ism-i mefûllere dönüştüre biliriz. Aşağıdaki örneklerde bunu bir daha net görmekteyiz:

İlmin faydaları bilinmektedir.

الْعِلْمُ مَعْرُوفَةٌ فَوَائِدُهُ

عُرِفَتْ فَوَائِدُ الْعِلْمِ

Fakire bir elbise verildi.

الْفَقِيرُ مُعْطَى ثَوْبًا

أُعْطِيَ الْفَقِيرُ ثَوْبًا

Aşağıdaki hikmetli sözlerde²⁰ de ism-i mefûlün gizli de olsa bir fiil gibi amel etmesi dikkat çekmektedir:

Kişi dilinin altında saklıdır.

الْمَرْءُ مَخْبُوءٌ تَحْتَ لِسَانِهِ

¹⁶ Ali el-Cerim, Mustafa Emin, *a.g.e.*, II: 507-510.

¹⁷ Şevki Dayf *Teysirâtun luğaviyye*, Dârul-Meârif, Kâhire: 1990, 94.

¹⁸ İbn Serrâc, *a.g.e.*, 123.

¹⁹ İbn Hişâm Cemâleddin el-Ensârî, *Şerhu Katran-nede ve Bellis-sede*, İstanbul: Dersaadet Kitapevi, trs., 277.

²⁰ Ali Cerim, Mustafa el-Emin, *a.g.e.*, II: 523.

Her yasak edilen şey istenilir, arzu uyandırır.

كل ممنوع مرغوب فيه

Örneklerden görüldüğü gibi ism-i mefûller nahiv ilminde âmil adlanan etkileyici bir unsur gibi ortaya çıkmaktadır. Bu yönleri itibari ile ister ism-i mefûller, isterse de ism-i fâiller kendi çağında "İmâmu-n- nuhât " (nahivcilerin önderi) adlandırılan Abdulkâhir el-Curcâni (öl 1078-79) tarafından da lafzî âmillerden hesap edilmiştir.²¹

İsm-i fâil ve mefûllerin Arapçada sıfat gibi kullanılması da çok yaygındır. Arapçada ism-i fâil ve ism-i mefûl, Türkçede sıfat fiiller olarak adlandırılan bu kelimeler Arapçada hem de sıfat gibi istifade edilerek mevsûfu (nitelendirdiği kelime) ile mâlûm kurallarla tam bir uyum içinde bulunur:

Yazan makine	آلة كاتبة
Öldürülmüş genç	الشاب المقتول
Açık kapı	الباب المفتوح
Yazılmış mektup	الرسالة المكتوبة

Yukarıdaki örneklerde bir niteleme söz konusudur. Görüldüğü üzere bu sıfat mevsûf terkiplerinde hem cins, hem sayı, hem îrâb, hem de mârifelik-nekrelik (belirli-belirsiz) uyumu sağlanmıştır. Bu terkipleri bir de cümle içinde görelim:

İki yıl önce yazılmış roman, okurların takdirini kazandı.	الرواية المكتوبة منذ عامين قد لقيت استحسان القراء
Öldürülmüş genç, polisler tarafından ormanda bulundu.	وُجد الشاب المقتول في الغابة من قبل الشرطيين
İzmir'den bir yazıcı aldım	اشتريت آلة كاتبة من إزمير

Rus şarkiyatçılarından Şarbatov ve Kovalev Arapçada sıfat fiillerin كان ile kullanımının yaygın olduğunu vurgulayarak özellikle فاعلا كان kalıbının ister klasik, isterse de modern Arapçada sık kullanıldığının altını çizmişler.²² Tabii ki, bu zaman kenenin haberi pozisyonunda kullanılan sıfat-fiiller onunla birlikte eylemin özellikle geçmiş zamana ait olduğunu bildirmektedir. Bazı zaman zarfları kullanılmak sureti ile bu modelde ortaya çıkan zaman belirli değişimler gösterebilir. Yani zaman dilimi geçmiş dâhilinde daha da netleşebilir:

Kapı çalındığı sırada ofisinde oturmuştu.	و كان جالسا في مكتبه عندما طرق الباب
---	--------------------------------------

²¹ el-Cürçâni Abdulkâhir, *Avâmil*, haz. Nevzat Yanık, Kenan Demirayak, Mustafa Kılıçlı, Sâdi Çögenli, Bakanlar Matbaacılık, 2000, 43.

²² Шарбатов. Г. Ш, Ковалев. А. А., *Учебник Арабского Языка*, Москва, Восточная Литература: 1998, 571.

Sokakta yürüdüğümde bu araba yanımdan geçti.	و بينما كنت ذاهبا في الشارع مرت بي هذه السيارة
--	--

Yukarıdaki örneklerde İsm-i fâilleri müzâri fiillere dönüştürdüğümüz zaman ilk cümlede

كان + يفعل ikinci cümlede ise كنت + أفعل terkipleri elde edilecektir ki, bu da cümleye geçmişte devam eden zamanı yansıtacaktır: "Oturuyor idim – oturuyordum, yürüyordum."

Aynı şekilde كان + مفعولا kalıbı da bu bakımdan unutulmamalıdır:

Zeyd ormanda öldürülmüştü.

كان زيد مقتولا في الغابة

Burada da ism-i mefûl meçhul fiile kolaylıkla dönüştürülebilir.

Sıfat fiiller Arapçada, tarafları sanki birbirine bağlayan bir bağlayıcı etken gibi de ortaya çıkabilir. Elbette yine sıfat özelliği ön plandadır, ancak bu durumda Türkçede olan -an, -en, -mış, -miş, -muş, -müş gibi ekleri hatırlatarak sanki bir geçit fonksiyonunu ifade eder:

Tesadüfi değildir ki, Murad Türkçeye tercüme olunmuş birçok tarihi kitap okumuştur.	ليس من باب الصدفة ان مرادا قرأ كثيرا من الكتب التاريخية المترجمة الى اللغة التركية .
Bu makaleyi yazan şarkiyatçı hakkındaki görüşün nedir?	ما رأيك عن المستشرق الكاتب هذه المقالة ؟

Örneklerden anlaşılacağı üzere ism-i fâil Türkçeye şimdiki zaman -an eki, ismi mefûl ise geçmiş zaman -mış eki ile tercüme edilerek bağlaç gibi bir geçit rolünü oynamıştır.

Aynı şekilde Arapçada bu tür cümlelerde herhangi bir cümle ögesinin nitelenmesi, ism-i fâil ve ism-i mefûl olarak adlandırılan sıfat fiillerle ifade edilmiş olur. İsm-i fâil ve ism-i mefûllar ait oldukları sözlerle uyum içinde olan terkipler oluşturur: ²³

Güneş gibi parlayan nehirde yüzdük.	سبحنا في البُحيرة الساطعة كالشمس
Vatan uğruna öldürülmüş kimliği bilinmeyen bir askerin mezarı önünde durduk.	وقفنا أمام قبر جندي مجهول قتل لأجل الوطن

Türk dillerinde sıfat fiil terkipli cümleler adı altında öğrenilen bu cümleler bağlaçsız niteleme cümlelerinin bir türüdür. Burada bağlaç fonksiyonunu sıfat fiiller üstlenmiştir. Arap dilinde sıfat fiiller çoğu zaman nitelediği kelimenin yanında bulunmasının yanı sıra bazen cümlede ondan uzak, dilticilik ıstılahı ile söylersek-distant durumda da kullanılabilir:

في مكتبة جامعة اسطنبول كتاب عن تاريخ تركيا مكتوب في القرن الخامس عشر

²³ A. Memmedov, T. Cahani, M. Qarayev, *Arap Dili*, Azertedrisneşr: 1965, 287.

İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi'nde Türkiye tarihi ile ilgili on beşinci asırda Arapça yazılmış bir kitap vardır.

Görüldüğü üzere mektûbun (yazılmış) sıfat fiili nitelediği kitap sözünden uzak bir şekilde kullanılmıştır.

Sıfat fiiller yerine göre tam bir sıfat gibi de kullanılabilir. Böyle durumlarda fiil özelliğinden daha çok sıfat özelliği ortaya çıkmış olur, tabir-i caizse kelime tam bir sifata dönüşür:²⁴

Ebedî bir hayat	حياة خالدة
Zâlim bir sultan	ملك ظالم

Yukarıdaki terkipler sıfat mevsûftan oluşan terkiplerdir. Bu tip terkiplerde tarafların mâlûm kurallar gereği tam bir uyum içinde olduğu bilinmektedir. Cins, sayıya, belirli veya belirsiz olmasına ve îrâba göre uyum sağlayan taraflar, sıfat terkiibi meydana getirmişlerdir. Burada mevsûftan sonra gelen sıfatlar ise aslında ism-i fâiller olup fiilden türemiş kelimelerdir. Her iki özelliği taşımakla beraber, yukarıdaki örneklerde sıfat özelliği daha ağır bastığından bu kelimenin sıfat gibi kullanılmasına örnek teşkil etmişlerdir.

Bu sıfat fiiller ister ism-i fâil, ister ism-i mefûl olsun bazen Türkçede tam bir isim gibi ad bildirmiş, yani isimleşmiştir. Bu kelimeler isimleştiği zaman onların fiil ve sıfat özelliği tamamen unutulur, kelime tam bir ad olarak ortaya çıkar. Aşağıdaki örneklere bakalım:

مُعَلِّم Muallim: Bu kelime aslında düzeltme fiilden türemiş sıfat fiildir. Anlamı öğreten demektir. Görüldüğü üzere kelimedeyle eylem ve nitelik vardır. Ancak Türkçede bu anlamlar arka planda kalmış kelime tam isimleşmiştir.

Mektup kelimesinin asıl anlamı yazılan demek olduğu halde kelime isimleştiği zaman onun ilk anlamı değil, ad anlamı meydana çıkmaktadır.

Müslüm, Mansûr, Ârif, Âkif, zâlim, câhil, meçhûl, Hâlit, Kâdir, Fatime, ihsân, ikrâm, makbûl ve Türkçemize geçmiş binlerce sözcüğü buna örnek vermek mümkündür. Hatta dikkat edersek bu sözlerin içinde özel şahıs adı olarak kullanılan kelimeler de az değildir. Arapçadan dilimize geçerek isimleşmiş sıfat fiillerin içinde uzun ünlü bulunanlar kısmında vurgu uzun ünlülerin üzerine düşmektedir.²⁵ Bu yönden Türkçemizde o kelimeleri telaffuz ettiğimiz zaman uzun ünlüler dikkat çektiği için bu fark edilir. Kâtip, Ârif, Mansûr, Âkif, maktûl, mektûp, Râsim, nâdir, zâhir ve b. Tabii ki, sıfat fiillerin kalıbı değiştikçe kelimenin söyleniş temposu da değişecektir. Ancak yukarıda söylediğimiz gibi sıfat fiiller Türkçede kullanıldığı zaman onların sıfat özelliği arka plana geçmiştir. Bunu örnekte de görmek mümkündür:

Mansur Marmara üniversitesi İlahiyat Fakültesi öğrencisidir.	منصور طالب في كلية اللاهيات لجامعة مرمرة
Müslüman Allah'a ibadet eder.	المسلم يعبد الله

²⁴ A. Memmedov, *a.g.e.*, 251.

²⁵ Шарбагов. Г. Ш, Ковалев. А. А., *a.g.e.*, 54.

Bu örneklerde sıfat fiillerin nitelik ve eylem vasfı değil, bir ad gibi amel etmesi söz konusudur.

Şimdiye kadar örneklerde geçmiş ve şimdiki zaman sıfat fiillerden örnekler verildi. Hatırlatalım ki, Arapçada şimdiki zaman olan muzârî zaman yerine göre geniş ve gelecek zamanı da kapsayabilir. Bu bakımdan şimdiki zaman sıfat fiilleri zaman zarfları olmadan bile Türkçede gelecek zamanda da çevrilebilir:

Zeyd arkadaşlarına cömert davranır veya davranacak.

زيد يكرم (مكرم) الى أصدقائه

Ve ya makalenin akışında belirttiğimiz gibi sıfat fiillerin gelecek zamana ait olduğunu zaman zarflarının yardımı ile de netleştirebiliriz:

Zeynep tezini iki hafta sonra yazacak.

زيد يكتب (كاتب) أطروحته بعد أسبوعين

Arapça sıfat fiiller sade fiillerden yapıldığı gibi düzeltme (mezîd) fiillerden de yapılabilir. Buna Arapça mezîd yani harfi artırılmış fiillerden yapılan ism-i fâiller ve ism-i mefûller denilir ki, bu kalıpları ism-i fâillerde düzeltme fiilin başına bir mim harfi getirip sondan bir önceki harfin harekesini kesre yapmakla²⁶, ism-i mefûllerde ise yine fiil başına bir mim harfi getirip sondan bir önceki harfin harekesini fetha yapmakla gerçekleştirmek mümkündür.²⁷

Bu hususa dair şu örnekler verilebilir:

düzenlemek, düzen, düzülmüş	رتب / مُرتب / مرتب
göndermek, gönderen, gönderilmiş	أرسل / مرسل / مرسل
saygı duymak, saygı duyan, saygı duyulan	احترم / محترم / محترم
çıkardı, çıkarın, çıkarılan	استخرج / مُستخرج / مُستخرج
hazırladı, hazırlayan, hazırlanmış	أعد / مُعد / مُعد

Türeme fiillerden yapılan ism-i fâiller ve ism-i mefûller basit fiillerden yapılan sıfat fiiller gibi amel etmektedir. Ancak türeme fiillerden yapılan sıfat fiillerin (ism-i mefûllerin) Arapçada yerine uygun olarak mekân ve zaman ifade ettikleri de unutulmamalıdır.²⁸

Aşağıdaki cümlede bunun nasıl gerçekleştiğini görmek mümkündür:

O, uzun zamandır üniversitenin laboratuvarında çalışıyor.

هو يعمل في مختبر الجامعة منذ مدة طويلة

Bu cümlede muhtebâr kelimesi hem tecrübe edilen veya edilmiş anlamına gelmekte hem de mekân anlamında laboratuvar kelimesine karşılık gelmektedir.

²⁶ İbn Hâcib Cemâleddin b. Osman el-Mâlikî, *el-Kâfiye fi-İlmin-Nehv*, Kahire: 2010, 41.

²⁷ el-Mâlikî, *a.g.e.*, 41.

²⁸ Ebdul-Hâdi el-Fadli, *Muhtasarus-Sarf*, Arabistan: 2017, II: 126.

Bazen cümlelerin akışına bağlı olarak ya mekân ya da zaman anlamı daha ağır basmaktadır. Kurân-Kerimde bunun güzel bir örneğini görmekteyiz²⁹ :

{ وَقُلْ رَبِّي أَدْخَلَنِي مُدْخَلَ صِدْقٍ وَأَخْرَجَنِي مُخْرَجَ صِدْقٍ وَاجْعَلْ لِي مِنْ لَدُنْكَ سُلْطَانًا نَصِيرًا }

Ve şöyle niyaz et : "Rabbim! Girilecek yere doğrulukla girmemi, çıkılacak yerden de doğrulukla çıkmamı sağla, bana tarafından yardımcı bir güç ver!"

Burada görüldüğü üzere مُدْخَلَ, مُخْرَجَ kelimeleri ism-i mekân anlamında kullanılmıştır. Burada girilecek yerin Medine, çıkılacak mekânın ise Mekke olduğunu ireli süren âlimler vardır³⁰. Ayetten giriş yerinin, selamet yurdunun Medine olduğu ve Allah katından gelen yardımcı bir güç ile İslâm nurunun oradan yayıldığı da anlaşılabilir.

Aşağıdaki örnekte ise zaman anlamı daha çok ifade edilmiştir:

Ben gelecekte Arapça öğrenmek için yurt dışına gitmeyi düşünüyorum.

أفكر الذهاب الى خارج البلد للتعلم العربية في المستقبل

Bu cümlede müstakbel kelimesi zaman ifade etmiştir ki, günümüz Türkçesinde de bu kelime yaygın bir şekilde kullanılmaktadır.

SONUÇ

1. Arapça gramerinde ism-i fâil ve ism-i mefûl ıstılahları Türkçedeki sıfat fiillere işaret etmek için kullanılmıştır ki, bunlardan ilki fiili yapana, ikicisi ise fiilden etkilenene işaret etmektedir. Fiillerden türeyen, türediği fiilin ifade ettiği eylemi gerçekleştiren ve fiilin ifade ettiği mânâ ile geçici süre nitelenen şahsa delalet eden kelimeler ism-i fâiller adı altında öğrenilmektedir. İsm-i mefûller ise fiillerden etkilenen obje pozisyonunda karşımıza çıkarak Türkçede geçmiş zaman sıfat fiillerini hatırlatmaktadır.

2. İsm-i fâillerin ve ism-i mefûllerin Arapçada sıfat gibi kullanılmasının çok yaygın olduğu ortaya çıkmaktadır. Türkçede sıfat fiiller olarak adlandırılan, Arapçada ism-i fâil ve ism-i meful olarak adlandırılan bu kelimelerden sıfat gibi istifade edilmiş, niteleyici kelimeler ile mâlûm kurallar dâhilinde bir uyum içinde bulunmuşlardır.

3. Arapçada sıfat fiiller, bir fiil özelliği taşıdığı için (eğer müteaddi ise) kendisinden sonra nesne alırlar ve onu mansub bir şekilde idare ederler. Özellikle modern Arapçada çok yaygın olan bu metotta ismi failler eylemi şimdiki zamana başka bir deyişle konuşma anına bağlar ve cümlede muzârî fiil rolünü üstlenirler.

4. Arapçada ism-i fâil ve ism-i mefuller, tarafları sanki birbirine bağlayan bir bağlayıcı etken gibi ortaya çıkarlar. Tabii ki, bu durumda yine de sıfat özelliği ön plandadır, ancak bu durumda Türkçede olan sıfat fiil eklerini hatırlatarak sanki bir geçit fonksiyonunu ifade ederler.

5. Arapçada sıfat fiillerin ister ism-i fâil, isterse ism-i mefûl olsun, Türkçede tam bir isim gibi ad bildirerek isimleşmesi ve böylece onun, fiil ve sıfat özelliğinin unutulması dikkate şayandır.

²⁹ el-İsrâ, /80.

³⁰ Ebu Câfer Nehhâs Ahmet b. Muhammet en-Nahvi *Îrâbul-Kurân*, tah. Abdülün'im Halil İbrâhim, Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1421, 81.

6. Diğer bir önemli mesele de Arapçada türeme fiillerden (mezîd) yapılan ism-i mefûllerin bu dilde mekân ve zaman ifade etmesidir. Bu hâl hem klasik, hem de modern Arapçada yaygındır.

7. Günümüzde şahıs adları gibi geniş kullanılan özel isimlerin bir kısmının morfoloji yönden Arapçada sıfat fiiller şeklinde olması elde edilmiş sonuçlardandır. Tabii ki, konunun çok geniş ve kapsamlı olduğunun bilincinde olmuş ve sadece araştırabildiğimiz taraflarından bir takım sonuçlar çıkarmaya çalışmışızdır.

KAYNAKÇA

- Ali el-Cerim -Mustafa Emin. *en-Nahvul-Vâdih*. Mektebetu-t-Tevfikiye. Kahire 2015.
- Akbaş Y. Fatih. *Arapça Dilbilgisi Sarf-Nahiv*. Kars: Eser Basım Yayın Dağıtım Matbaacılık, 2017.
- Ahmet İbn Kâsım eş-Şihabetin el-Ezheri. *Risâletu fi İsm-i Fâil*. tah. Muhammet Hasan Avvad. Umman: Daru'l-Furkan, 1983.
- Didin Hacı Ahmet. *Tam İzahlı Fasih Arapça Sarf-Nahiv*. haz. Emin Lafızcı, Abdullah Gündoğmuş. Ankara: Ofset Fotomat, 2008.
- Dayf Şevki. *Teysirâtun Luğaviyye*. Kahire: Dârul-Meârif, 1990.
- Ebdul Hâdi el-Fadl. *Muhtasarü's-Sarf, ed-Dirasetu ve'n-Neşr*. Arabistan: 2017.
- Ebu Câfer Nehhâs Ahmet b. Muhammet en-Nahvi. *Îrâbul-Kurân*. tah. Abdülmünim Halil İbrâhim. Beyrut: Dârul-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrut: 1421.
- el-Cürcânî Abdulkâhir. Avâmil. haz. Nevzat Yanık-Kenan Demirayak-Mustafa Kılıçlı, Sâdi Çögenli. Bakanlar Matbaacılık, 2000.
- Gulusoy, İlkin. Neriman Nerimanov. *Türk-Azerbaycan Dilinin Muhtasar Sarf-Nahivi (Azerbaycan Türkçesinin Kısa Dilbilgisi)*. Ankara: Sonçağ Akademi Yayınları, 2019.
- Kurâni-Kerim*. Cemiyetü-Nusûsi'l-İslâmiyye. Kâhire: 1983.
- Ğalâyînî Şeyh Mustafa. *Camiu'd-Durusu'l-Arabiyye*. Kahire: Dârul-Hadis, ts.
- Sîbeveyhi Amr b. Osman b. Kanbar. *el-Kitap*. Mektebetu'l-Hanci. tah. Abdus- Selâm Muhammet Harun. Kahire: 1988.
- İbn Serrâc Ebu Bekr Muhammet b. Serî bin Sehl. *El-Usülu fin-Nehv*. tah. Abdul Hüseyin el-Fethi. Beyrut: ts.
- İbn Hâcib Cemâleddin b. Osman el-Mâliki. *el-Kâfiye fi-İlmin-Nehv*. Kahire: Mektebetü'l-Edeb, 2010.
- İbn Hîşam. *Şerhu Katren-Nede ve Bellis-sade*. İstanbul: Dersaadet Kitapevi, ts.
- Mecmûatun-Nahv (Avamil, İzhar, Kafîye)*. Der. İstanbul: Mektebetü Yâsin, 2014.
- Memmedov Alesger. *Arap Dili*, Zerdabi Basım Evi, Bakü 2014.
- Memmedov Alesger. Cahani - Malik Garayev. *Arap Dili*. Azertedrisneşr: 1965.
- Ülker, Talat. *Türk Dili*. Ankara: Birlik Matbaası, 2007.
- Шарбатов. Г. III. Ковалев А. А., *Учебник Арабского Языка*. Москва, Восточная Литература: 1998.